

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв

Кафедра методики музичного виховання, співу та хорового диригування

«Допущено до захисту»

Реєстраційний № _____

В. о завідувача кафедри

« ___ » _____ 20 ___ р.

(підпис)

« ___ » _____ 20 ___ р.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ
УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗММм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Корененко Марини Олегівни
Керівник: доктор педагогічних
наук, доцент Ракітянська Л.М.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	5
1.1. Базові поняття дослідження.....	5
1.2. Методичні підходи як складова загальної дидактики.....	15
1.3. Характеристика вікових особливостей учнів початкових класів.....	27
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ПРАКТИКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	32
2.1. Вимоги до сучасного уроку мистецтва в початковій школі.....	32
2.2. Розробки планів-конспектів з впровадження сучасних методичних підходів на уроках мистецтва початкової школи.....	39
Висновки до розділу 2.....	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Нова українська школа знаходиться на шляху її реформування. Відбувається перехід від школи знань – до школи компетентностей. Як зазначено в Концепції «Нова українська школа» [36], метою шкільної реформи є всебічно розвинена, здатна до критичного мислення цілісна особистість, здатна вчитися упродовж життя. Зміни, які відбуваються у шкільній, початковій освіті визначені нормативними документами, зокрема : Законом України «Про освіту» (2017) [15], Державним стандартом початкової освіти (2018) [13], концепцією «Нова українська школа» (2016) [36], Типовими освітніми програмами (2019) [51; 52].

Успішне вирішення завдань сучасної школи значною мірою залежить від педагогічного інструментарію, який вчитель використовує на уроках, зокрема методичних підходів до змісту та організації освітнього процесу на уроках мистецтва. Питання методичної підготовки вчителя широко висвітлено у наукових працях відомих українських учених-дидактів: Н. Бібік [5; 6], В. Бондаря [7], О. Березюк [2], О. Власенко [2], І. Левчено [25], В. Масименко [27], М. Макарченко [29], О. Савченко [47] та ін.

У мистецькій освіті до цієї проблеми звертаються вчені Л. Аристова [1], О. Комаровська [18], Л. Кондратова [21], Л. Масол [31], О. Просіна [19], Л. Ракітянська [43], О. Ростовський [46] та ін.

Учені наголошують, що реформаторські зміни в шкільній освіті, передбачені сучасними нормативними документами, покликаний впроваджувати в освітній процес саме вчитель, тому він є ключовою фігурою в школі і від рівня його професіоналізму, компетентності, методичної підготовки значною мірою залежить успішне вирішення завдань шкільної реформи. Актуальність проблеми визначила вибір теми дослідження.

Об'єкт дослідження – дидактико-методичні засади початкової мистецької освіти.

Предмет дослідження – методичні підходи до мистецької освіти учнів початкових класів нової української школи.

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та впровадженні в освітній процес нової української школи методичних підходів до мистецької освіти учнів початкових класів.

Для досягнення мети сформульовані **завдання дослідження**:

1. Розкрити зміст базових понять дослідження.
2. Схарактеризувати сучасні методичні підходи до змісту та організації освітнього процесу на уроках мистецтва початкової школи.
3. Висвітлити вікові особливості учнів початкової школи.
4. Сформулювати вимоги до сучасного уроку мистецтва у початковій школі.
5. Впровадити на уроках мистецтва початкової школи сучасні методичні підходи до змісту та організації освітнього процесу на уроках мистецтва початкової школи.
6. Розробити плани-конспекти уроків мистецтва у початкових класах з впровадженням сучасних методичних підходів.

Для розв'язання поставлених завдань дослідження в роботі використано комплекс дослідницьких **методів**:

теоретичних: аналіз науково-методичної літератури, порівняння, складання списку використаної літератури, цитування, узагальнення;

емпіричних: педагогічне спостереження, бесіда.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів (у розділі 1 – три підрозділи, у розділі 2 – два підрозділи), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури.

– Загальна кількість сторінок – 65

– Загальна кількість літературних позицій – 54.

– Загальна кількість рисунків – 1.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

1.1. Базові поняття дослідження

Наукове дослідження у будь-якій сфері, зокрема, і у сфері педагогіки, передбачає необхідність визначення базових понять, оскільки від їх розуміння і тлумачення залежить загальний дослідницький пошук і вирішення окреслених завдань дослідження.

Базовими поняттями дослідження «Методичні підходи до мистецької освіти учнів початкових класів нової української школи» визначені наступні: «підхід», «методичний підхід», «освіта», «мистецька освіта», «учні початкових класів», «нова українська школа». Розкриємо зміст цих понять.

Базові поняття дослідження «підхід» та «методичний підхід» аналізуються у підрозділі 1.2., характеристика учнів початкових класів дається у підрозділі 1.3.

У словнику термінів і понять сучасної освіти [49] термін «*освіта*» визначається як цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх удосконалення. Процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь та навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості.

Як педагогічна категорія «освіта» розглядається як процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних можливостей, а також набуття умінь і навичок для практичного застосування загальноосвітніх і професійних знань [10, с. 13]. Цей термін вживається не лише у зв'язку з розумовим вихованням здобувачів освіти, а

означає і певний рівень освіченості, володіння системою знань, умінь та навичок, а також вказує на характер освіченості: початкова освіта, загальна середня освіта, вища освіта, професійна освіта. Також цей термін означає сукупність і функціонування закладів освіти різних за рівнями, типами, формою власності тощо.

Н. Мойсеюк [34, с. 104] розглядає освіту у широкому значенні як соціальний інститут, який покликаний відтворювати культуру шляхом постійної передачі суспільного значущого досвіду попередніх поколінь наступним. Стосовно індивідуального розвитку науковець тлумачить цей процес як становлення особистості відповідно до генетичної та соціальної програми.

Освіта здобувається у процесі навчання, засвоєння і опанування суспільно-історичного досвіду, культурної спадщини, здобутків людської цивілізації. Поняття «освіта» та «навчання» є дуже близькі за своїм значенням, тому часто вважається ідентичними.

У педагогіці визначено поняття «зміст загальної середньої освіти», під яким розуміють частину культури, соціального досвіду суспільства, яка використовується в освітньому процесі з метою вирішення завдань навчання, виховання і розвитку здобувача. Сучасний зміст освіти складається з чотирьох компонентів: досвід пізнавальної діяльності, зафіксований у формі знань; досвід виконання способів діяльності у формі системи умінь та практичних навичок; досвід творчої діяльності – у формі умінь творчого характеру, креативності, здатності до нестандартних рішень; досвід ціннісного ставлення до навколишньої дійсності [34, с. 242].

Енциклопедія сучасної України надає таке визначення *мистецької освіти* – це процес навчання, виховання, самовиховання особистості засобами різноманітних видів мистецтв (архітектури, дизайну, музики, образотворчого мистецтва). В основі музичної освіти лежить художня творчість: творення, продукування й освоєння мистецьких образів [14].

Питання мистецької освіти, її рівнів, змісту, форм розкриті у працях українських вчених : О. Комаровської [19], Л.Кондратової [21], О. Олексюк [38], Л. Масол [31], О. Ростовського [46] та ін.

Так, Л. Масол розуміє «загальну мистецьку освіту» як складову шкільної освіти, яка об'єднує процеси навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти засобами мистецтва. Загальна мистецька освіта спрямована на активне залучення здобувачів освіти до культурного життя суспільства, сприяє подальшому розвитку їхньої художньо-естетичної самоосвіти, поведінки, ставлень, художній самореалізації тощо [31].

Науковець розглядає загальну мистецьку освіту як серцевину системи художньо-естетичного виховання особистості у таких двох площинах:

- 1) як соціальну складову, що виражається через процес духовно-естетичного збагачення особистості шляхом залучення до цінностей мистецтва в соціокультурному просторі;
- 2) як педагогічну складову, що забезпечує створення спеціальних умов для художньо-естетичного розвитку здобувачів освіти засобами різних видів мистецтва.

Л. Масол є автором Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та комплексної програми художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах (2004) [22]. У цьому документі викладено концептуальні засади художньо-естетичного (мистецького) виховання учнів, а саме : *мета* художньо-естетичного виховання, яка полягає у формуванні в учнів особистісно-ціннісного ставлення до дійсності і мистецтва у процесі його сприймання, інтерпретації, практичної, художньо-творчої діяльності; *завдання*, серед яких : збагачення емоційно-естетичного досвіду здобувачів освіти, формування культур почуттів, розвиток здібностей у галузі мистецтва і художньої творчості; виховання естетичного ставлення до дійсності та мистецтва, ціннісних мистецьких орієнтацій; виховання здатностей до сприймання та осмислення мистецьких творів, їх інтерпретації, уміння

висловлювати власну думку і ставлення до творів мистецтва тощо; розширення мистецького тезаурусу, кругозору і досвіду з опанування практичними навичками у сфері мистецтва і художньо-творчої діяльності; формування системи мистецьких знань, уявлень про види і жанри мистецтва, особливості мистецької мови; виховання особистісних, морально-естетичних якостей тощо.

Л. Масол визначена система художньо-естетичного (мистецького) виховання учнівської молоді в Україні, яка складається з :

1. Базового освітньо-виховного компоненту, що передбачає навчання, виховання і розвиток учнів під час оволодіння змістом предметів освітньої галузі «Мистецтво»;

2. Позаурочного компоненту художньо-естетичного виховання, пов'язаного з організацією колективних і групових форм діяльності учнів поза межами класу і школи, але під керівництвом вчителя.

3. Позашкільного освітньо-виховного компоненту, що охоплює різні типи позашкільних навчальних закладів усіх форм власності – державних і громадських (музичні та художні школи, мистецькі заклади, студії, будинки і палаци дитячої та юнацької творчості) [22].

За концепцією О. Олексюк [38] музична освіта як складова мистецької освіти функціонує у трьох аспектах: як освітня система, освітній процес і результат. Як система вона проявляється через :

1) соціальний масштаб (світова музична освіта; музична освіта певної країни, регіону, закладу освіти тощо);

2) ступінь освіти (дошкільне музичне виховання; спеціалізована музична освіта; неспеціалізована (загальна) музична освіта; позашкільна музична освіта; професійна музична освіта; післядипломна музична освіта);

3) профіль освіти (музична; музично-педагогічна) [38].

Як освітній процес, музична освіта функціонує через взаємодію викладача і вихованця. Музична освіта як результат проявляється у формі:

1) наслідку функціонування системи, зафіксованої державним стандартом щодо музичної освіти;

2) самої людини, яка набула певний досвід у сфері мистецтва, її систему особистісних якостей, музичних знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, світогляду, творчої діяльності [38].

Сутність музичної освіти, на думку О. Ростовського [46], полягає у результативності процесів музичного навчання, виховання і розвитку, які в своїй єдності і взаємозв'язках сприяють духовному зростанню здобувача освіти, формують його культуру почуттів, здатність сприймати і розуміти музичні твори, формують естетичний смак і естетичну свідомість, ціннісні орієнтації у сфері мистецтва, потребу у спілкуванні з мистецтвом.

Музичну освіту Л. Аристова розглядає як інтегративний феномен, що об'єднує в собі музичне навчання, виховання і розвиток. Це процес і результат засвоєння музичних знань, умінь, навичок, що свідчить про відповідний рівень опанування музичними явищами в аналітико-теоретичному або практико-виконавських аспектах [1, с. 21].

Варто зазначити, що сучасні підходи до розуміння мистецької освіти, її призначення, мети і завдань ґрунтуються на спадщині видатних українських діячів, митців минулих історичних епох, серед яких : М. Ділецький, Г.Сковорода, І. Франко, Д. Юркевич, В. Гринченко, В. Сухомлинський; композитори М. Лисенко, М. Леонтович, Я. Степовий, К. Стеценко та інші, які своєю професійною і творчою діяльністю заклали фундамент сучасної мистецької освіти в Україні.

У нашому дослідженні одним із базових понять є «нова українська школа», яке пов'язано з Концепцією «Нова українська школа» – центральною реформою системи загальної середньої освіти в Україні.

Концепція (від латинської – *conceptio*), що в перекладі означає «сприймати». Концепція – це порядок поглядів, до яких входять поняття, процеси, явища, ідея задуму або нової теорії.

Концепція «Нова українська школа» – це головна реформа Міністерства освіти і науки України, яка започаткована у 2016 р. Її мета – школа, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме здобувачам освіти знання, та змогу застосовувати їх у реальному житті. У вересні 2017 року був прийнятий Закон «Про освіту» [15], в якому визначені головні принципи реформування системи освіти та мета загальної середньої освіти – це різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві і цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Відповідно до загальної мети освіти, місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві [5].

У 2018 р. Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти [13] – документ, в якому визначені вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти.

Відповідно до Концепції «Нова українська школа» [5] визначено провідні напрями реформування і оновлення української школи, що зафіксовано у вигляді Формули нової школи, яка має такі складові:

1. Новий зміст освіти – передбачає формування в учнів необхідних компетентностей для успішної самореалізації в суспільстві.

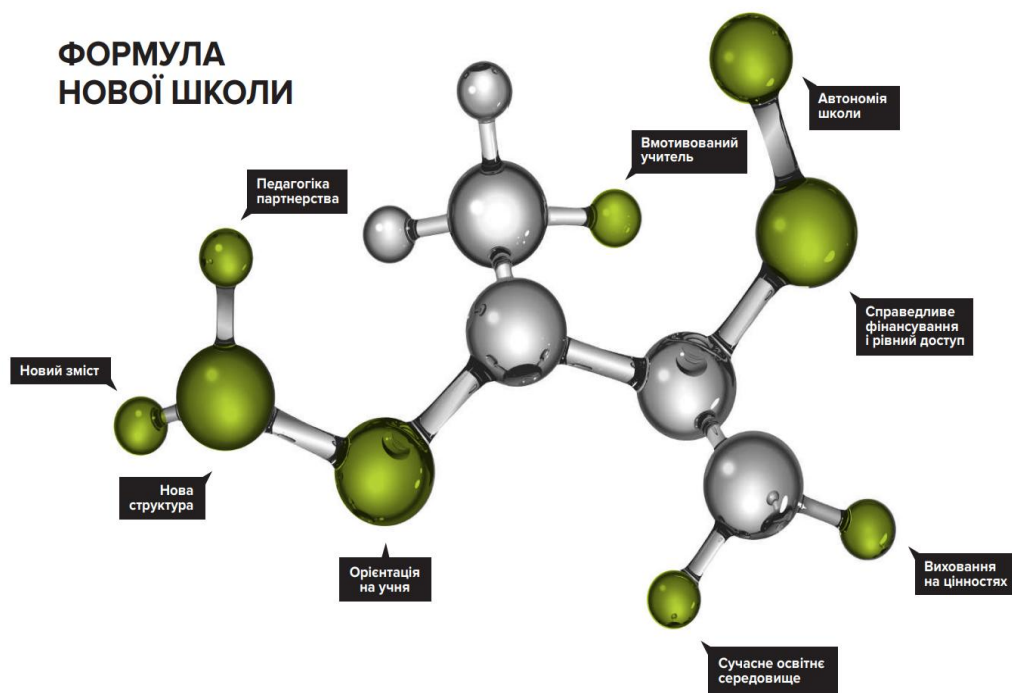

Рис. 1. Формула Нової української школи

2. Нова структура школи – пов’язана з перебудовою, метою якої є можливість засвоїти новий зміст і набути сукупність компетентностей для життя.
3. Педагогіка партнерства – розглядається як партнерство в системі «учень – вчитель – батьки».
4. Орієнтація на учня – передбачає повноцінний центризм в освітньому процесі на особистості учня (дитиноцентризм).
5. Умотивований учитель – це учитель, здатний і готовий до особистого і професійного зростання протягом життя; відкритий до нового, інноваційного, з потенціалом творчої свободи.
6. Сучасне освітнє середовище – повне забезпечення освітнього процесу необхідними умовами, новітніми засобами, матеріально-технічною базою, що сприятимуть його повноцінному здійсненню.

7. Виховання на цінностях – це орієнтація освітнього процесу на загальнолюдські цінності (гідність, чесність, повага до себе і до інших, справедливість, патріотизм, відповідальність тощо).
8. Справедливе фінансування і рівний доступ – фінансова забезпеченість освітнього процесу на рівних умовах.
9. Автономія школи – створення ефективної децентралізованої системи управління у сфері освіти, що надає певну автономію закладу загальної середньої освіти.

Отже, Формула Нової української школи, визначені ключові напрями розвитку системи загальної середньої освіти є орієнтиром для кожного вчителя у плануванні і проведенні уроків з будь-якого шкільного предмету, зокрема і предмету «Мистецтво» у початковій школі.

Вчитель має розуміти, що відповідно до традиційної педагогіки знаннево орієнтоване навчання, коли центром освітнього процесу розглядалися знання, уміння та навички (ЗУНи) в сучасних умовах втрачає свою актуальність. Пріоритетність набуває особистісно зорієнтоване навчання з провідним принципом дитино центризму. Ключовою фігурою освітнього процесу має бути учень, а не вчитель чи шкільна програма. Освіта зорієнтована не на «знання з предмету», а на розвиток внутрішнього потенціалу учня. Вчитель має враховувати інтереси, здібності, нахили учня для того, щоб максимально сприяти формуванню й розвитку індивідуально-особистісних якостей кожного. З цією метою змінюється сам підхід до змісту та організації освітнього процесу на уроці. Вчитель не повинен давати учням «готові» знання, які вони мають запам'ятати і відтворити під час відповіді. Важливо стимулювати активну пізнавальну діяльність учнів шляхом проведення діалогу, а не монологу, використання проблемних ситуацій, які змушують учнів думати, аналізувати, обґрунтовувати власну думку, створення «ситуацій успіху» і віри в себе. Велике значення має самотійна робота учнів, яка створює атмосферу «свободи учіння», допомагає не лише засвоїти самотійно навчальний матеріал, а й сприяє розвитку таких

особистих якостей як активність, ініціативність, пошукові здібності, здатність до порівняння, узагальнення, відстоювання власної думки тощо.

Принципово новим підходом у змісті освіти нової української школи є компетентнісний підхід. Поняття «компетентність» визначено Законом України «Про освіту» [15] як динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. З позиції компетентнісного підходу недостатньо сформувати у здобувачів освіти систему знань, умінь та навичок з кожного навчального предмету. Не менш важливим для сучасної людини є розвинуте мислення, наявність особистих поглядів, переконань, цінностей тобто тих якостей, які формують свідомість людини. І саме така комбінація набутих якостей, яка постійно оновлюється, змінюється, поповнюється у динамічних умовах розвитку сучасного суспільства і робить людину компетентною у подальшому житті, забезпечує їй успішність і повноцінну самореалізацію в соціумі.

У концепції «Нова українська школа» [5] сформульовані ключові компетентності, якими мають оволодіти здобувачі, опановуючи різні шкільні предмети. Серед них :

- спілкування державною мовою ;
- спілкування іноземними мовами ;
- уміння вчитися;
- соціальна та громадянська компетентності ;
- обізнаність та самовираження у сфері культури ;
- екологічну грамотність і здорове життя.

Ключові компетентності з'єднують в одне ціле особистісне і соціальне в освіті, відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльностей, що створює передумови для розроблення індикаторів їх вимірювання; вони виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації;

набуваються молодого людиною не лише під час вивчення предметів, а й засобами неформальної освіти, впливу середовища [6].

Також виокремлено загальні, наскрізні уміння, не пов'язані з жодним навчальним предметом, але формування яких під час вивчення шкільних дисциплін є обов'язковим. Серед них : уміння читати і усвідомлювати прочитане; здатність виявляти свою позицію усно і на письмі; розвинуте критичне мислення; вміння обґрунтовувати власну думку; вияв ініціативи; креативність; здатність розв'язувати складні ситуації, оцінювати ризики; розвинутий емоційний інтелект та вміння управляти емоціями [4; 6].

Важливим напрямом реформування шкільної освіти визнана педагогіка партнерства, відповідно до якої змінюються позиції вчителя, учня, батьків, вони набувають значення особистісно-рівноправних, людей-партнерів, яких об'єднує спільна мета. Педагогіка партнерства змінює функції учасників освітнього процесу. На відміну від авторитарного стилю педагогічного спілкування, характерного для минулих часів, відносини партнерства будуються на таких принципах як :

- повага до особистості ;
- доброзичливість і позитивне ставлення ;
- довіра у відносинах ;
- діалог – взаємодія – взаємоповага ;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків) ;
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Вчитель виконує ролі коуча, тьютора, фасилітатора.

Взаємодія, спілкування між учителем, учнем та батьками вважається основою педагогіки партнерства. В учителя, учнів і батьків є спільне прагнення, ціль, яка об'єднує їх у намаганні отримати кращі освітні результати. Школа має ініціювати нове, значно глибше залучення родини до створення індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Новий зміст освіти української школи передбачає сучасне освітнє середовище, застосування передових освітніх та ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання тощо. Це все підвищує ефективність в роботі вчителя, дозволяє більш продуктивно керувати освітнім процесом.

Виховання на цінностях розглядається органічною складовою освітнього процесу нової української школи. Це передбачає, за концепцією НУШ, що окрім оволодіння здобувачами освіти ключовими і предметними компетентностями формування в них системи загальнолюдських та національних цінностей на предметному матеріалі дисциплін, що вивчаються, як-от : цінності свободи і демократії, миру і справедливості; толерантне ставлення до інших народів, їхньої історії та культури; повага до прав інших людей; усвідомлення власної національної ідентичності; ціннісне ставлення до історії, культури, традицій українського народу тощо.

Отже, розкритий нами зміст базових понять дослідження «освіта», «мистецька освіта», «нова українська школа» дозволяє нам планомірно і змістовно вирішувати окресленні дослідницькі завдання.

1.2 Методичні підходи як складова загальної дидактики

Розуміння сутності методичного підходу пов'язано з розумінням сутності методики як часткової дидактики. Сучасна педагогічна наука представлена розгалуженою системою педагогічних галузей, які ґрунтуються на принципах загальної педагогіки і водночас є відносно самостійними науками. Такими педагогічними галузями є : вікова педагогіка, професійна педагогіка, спеціальні педагогіки, зокрема, мистецька педагогіка, музична педагогіка та інші.

Окреме місце в загальній педагогіці має дидактика як галузь педагогіки, що містить теорію освіти і навчання [7, с. 6]; наука про навчання і викладання предмету, мету, завдання, зміст, методи, засоби та форми освітнього процесу. У загальному розумінні, дидактика (грец. *didaktiko* –

повчальний) означає «той, хто навчає, має відношення до навчання». Це галузь педагогіки, спрямована на вивчення і розкриття теоретичних основ організації процесу навчання (закономірностей, принципів, методів, форм навчання), а також на пошук і розроблення нових принципів, стратегій, методик, технологій і систем навчання [40, с. 115].

Предмет дидактики, за концепцією В. Ягупова, складає система відношень:

- суб'єкт викладання - суб'єкт учіння;
- суб'єкт учіння - навчальний матеріал;
- взаємовідношення між суб'єктами учіння;
- основні закономірності між усіма компонентами навчального процесу [54].

За концепцією В. Бондаря, предметом дидактики є зміст освіти, форми й методи його засвоєння, закономірності й принципи організації процесу навчання тощо [7, с. 11]. Вчений розглядає предмет дидактики як дослідницьке ядро, сукупність ідей, що виокремлюються з педагогічної реальності, теоретично узагальнюються, систематизуються й є основою дидактичної діяльності педагогів [7, с. 11]. Дидактика відповідає на провідні питання : чого навчати? (зміст освіти), як навчати? (принципи і методи навчання), як вчитися? (методи і прийоми творчої діяльності).

Основи сучасної дидактики закладені працями відомих зарубіжних педагогів-дидактів минулих часів : Я. Коменським, Й. Песталоцці, Й.Гербартом, К. Гельвецієм та ін. Вчені розробили основи теорії навчання, визначили зміст таких понять дидактики як «зміст освіти», «дидактичні принципи», «класно-урочна система», «метод», «організаційна форма навчання» та ін.

У системі педагогічних наук особливе місце займають методики викладання окремих предметів, які визначаються як предметні дидактики, часткові дидактики, або фахові методики [7; 10; 34].

Корінь слова «методика» – «метод», що з грецької (methodos) і означає шлях до чогось, або спосіб пізнання [49]. В дидактиці метод навчання визначається як спосіб упорядкованої, взаємозв'язаної діяльності учителя й учнів, спрямованої на досягнення завдань процесу навчання.

У традиційному розумінні методика – це галузь педагогіки, що вивчає й складає правила і методи викладання якогось навчального предмета ; узагальнені правила, методи і вимоги щодо організації здійснення і оцінювання результатів будь-якої діяльності (освітньої, виховної, дослідницької, управлінської) [7, с. 251].

О. Олексюк розглядає методику як науку, предметом якої є складний педагогічний феномен, що інтегрує навчання, розвиток, виховання і освіти загалом. Методика викладання як наука досліджує закономірності функціонування методичної системи, склад компонентів, їхні взаємозв'язки. Загально дидактичні закономірності навчання і виховання дають змогу розкрити їхні методичні аналоги, а методичні – побачити відповідні їм педагогічні феномени [39, с. 10].

У педагогічній науці обґрунтовано зв'язок та двосторонній характер взаємодії дидактики з фаховими методиками. З одного боку, дидактика та методика співвідносяться як теорія до практики, що вказує на прикладний характер фахової методики. А з іншого боку, дидактика та методика співвідносяться «як теорія до теорії, як дві взаємодіючі системи теоретичних знань у галузі педагогіки» [53, с. 105], що свідчить окрім прикладного й теоретичний рівень методики. «Розвиток окремих методик до рівня самостійного функціонування їх як теоретичних дисциплін, – зазначає А.Алексюк, – розширює базу дидактики, збагачує її науковий зміст, посилює вплив методик на дидактику, сприяє відкриттю законів і закономірностей навчання» [41, с. 95].

Маючи спільний об'єкт дослідження – процес навчання, дидактика і методика вивчають різні його рівні. Загальнотеоретичний, що є спільним для

різних навчальних предметів вивчає дидактика і специфічний, що властивий для навчання конкретного предмета (в тому числі і музики) вивчає методика [43].

Відомий вітчизняний вчений-дидакт О. Савченко наголошує, що методика конкретизує на навчальному матеріалі шкільного предмету основні категорії дидактики: мету, зміст, методи, засоби та організаційні форми навчання. «На рівні предметного змісту вона відповідає на питання : як найкраще навчати, розвивати і виховувати учнів у процесі засвоєння певного навчального матеріалу» [47, с. 18]. Усі складові методики знаходяться між собою у тісних взаємозв'язках. Зміна, наприклад, цілей освіти передбачає оновлення змісту навчального предмета, новий зміст, в свою чергу, потребує вдосконалення методів навчання. що в цілому урізноманітнює структуру уроку, вимагає пошуку нових форм організації. Таким чином, дидактика виконує щодо методики теоретико-методологічну функцію [47].

В музичній педагогіці відомий вчений у галузі методики музичного виховання є О. Ростовський [46, с. 12] дає таке визначення: «Методика музичної освіти школярів як наука вивчає закономірності, принципи, завдання, зміст, організацію, форми й методи передачі вчителем і засвоєння учнями досвіду музичної діяльності». Вчений підкреслює, що не можна вчити школярів мистецтву «взагалі». Важливо для вчителя уявляти кінцеву мету виховання, досягнення якої значною мірою залежить від грамотного методичного підходу до вибору методів, засобів і форм навчання. Головна мета музичного виховання, за його концепцією, полягає у формуванні музичної культури учнів як частини їхньої духовної культури. Виховання особистості, розвиток її духовно-емоційної сфери, емоційно-ціннісного ставлення до оточуючої дійсності, що передається засобами музичного мистецтва, визначається пріоритетним завданням музичного виховання учнів сучасної української школи [46 , с. 19]. Для ефективного розв'язання завдань музичного виховання вчений вважає важливим для вчителя володіння комплексом методів, прийомів, форм і засобів навчання й виховання тощо.

На думку О. Ростовського, основу методики музичної освіти учнів мають складати такі питання : як зробити урок музики уроком мистецтва ? Які методи і прийоми сприятимуть проникненню музики у серце учнів, спонукатимуть їх до роздумів над сутністю людського буття ? Обрання вчителем найбільш методично доцільних педагогічних засобів впливу (методів, прийомів, засобів навчання) є проявом методичної творчості вчителя у викладанні предмету [46, с. 12].

Методику музичного навчання та виховання Л. Аристова [1, с. 11] розглядає у широкому контексті як : галузь педагогічної науки, що вивчає методи викладання музичного мистецтва у закладах загальної середньої освіти; наукову дисципліну, що вивчає загальні закономірності педагогічного процесу виховання учнів засобами музичного мистецтва; спосіб організації практичної й теоретичної діяльності учасників навчання (студентів, майбутніх учителів музичного мистецтва), зумовлений закономірностями та особливостями змісту навчального предмета «Музичне мистецтво». Методика музичного навчання та виховання вивчає розвиток теорії і практики музичної освіти, виховання й навчання у різні історичні епохи, включаючи і сучасність в контексті її історичного розвитку; провідними науковими концепціями у галузі музичної освіти та виховання; сукупністю методів і прийомів проведення навчальної та виховної роботи на уроці музичного мистецтва в закладі загальної середньої освіти [1, с. 11].

На думку Л. Ракітянської, якщо предметом дидактики є зміст освіти, форми й методи його засвоєння, закономірності й принципи організації процесу навчання [7], то логічним є погляд на методику музичної освіти та її предмет як методичний варіант цілісної дидактичної системи, що складається з системи компонентів, пов'язаних між собою сутнісними зв'язками [43]. Відтак, методика музичної освіти може бути представлена як цілісна система, для якої характерна єдність цілей, змісту, принципів, форм, методів і результатів навчання, виховання та розвитку. Ієрархія компонентів методичної системи така, що провідним з них є цілі навчання. В залежності

від цілей змінюються зміст, форми, методи, результати освітнього процесу. Встановлення взаємозв'язку і ієрархії між елементами методичної системи дозволяє забезпечити її стійкість шляхом узгодження змісту, форм і методів у відповідності з сучасними цілями музичної освіти [43].

Учитель повинен глибоко усвідомлювати глибину, складність і підпорядкованість компонентів, що складають методiku музичної освіти як цілісну систему. Розуміння сутності методики, її залежності від дидактики дозволить вчителю змоделювати урок відповідно до сучасних вимог і реалізувати заплановане на практиці.

Саме вчитель, готуючись до уроку, створює власний варіант його плану-сценарію, виступаючи одночасно і в ролі сценариста, (складаючи і продумуючи сценарій уроку в усіх його деталях), і в ролі режисера-постановника, (втілюючи на практиці задуманий «педагогічний твір»), і в ролі актора, (який засобами педагогічної майстерності організовує і управляє музично-пізнавальною діяльністю учнів, залучаючи їх до активної співпраці і співтворчості на уроці) [43].

Л. Ракітянська пропонує модель методичної творчості вчителя-музиканта як складову його професіоналізму, що характеризується такими ознаками як :

- розуміння методики музичної освіти як багатокомпонентної цілісної системи;
- усвідомленість музичного навчання, виховання і розвитку учнів як цілісного і системного процесу;
- володіння професійно орієнтованими методологічними та методичними знаннями в сфері музичної освіти та творчим досвідом їх практичного застосування;
- інноваційна спрямованість педагогічної діяльності;
- вміння самостійно, методично грамотно вирішувати проблеми професійного характеру із застосуванням традиційних та інноваційних засобів педагогічного впливу;

- потреба в творчій самореалізації через професійну діяльність;
- прагнення до вдосконалення індивідуально-творчої педагогічної майстерності;
- розвинена мотивація до професійно-творчого зростання [43].

Розкриємо сутність поняття «методичний підхід».

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає таке визначення поняття «підхід»: це сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого, що-небудь, ставлення до кого -, чого-небудь [8].

У науці виділяють поняття «методологічний підхід» та «методичний підхід». «Методологічний підхід» є категорією методології (гр. *methodos* – метод, *logos* – вчення) – спеціальної науки (наукознавства), що представляє собою загальну систему теоретичних знань, які виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів та засобів реалізації наукового дослідження [50, с. 66].

Н. Овчаренко розглядає методологію як науку про способи пізнання, що ґрунтуються на засадничих теоріях буття суб'єкта, загальних закономірних взаємозв'язках його зі світом і предметом діяльності, концептуальних підходах та відповідних їм принципах та методах [37, с. 13].

Сучасна педагогічна наука і практика ґрунтуються на методології педагогіки як системі методологічних (наукових) підходів, що виконують роль вихідних принципів, з позицій яких розглядається об'єкт дослідження. Серед них: дитиноцентричний, особистісно-орієнтований, компетентнісний, етнопедагогічний, культурологічний, діалогічний, інтегративний, поліхудожній, практично-діяльнісний та інші [42].

Отже, методологічний підхід є науковим підходом, який визначає вихідні теоретичні позиції дослідника і напрями пошуку стосовно предмета дослідження.

Поняття «методичні підходи» в науково-методичній літературі пов'язуються з більш широким поняттям «методична підготовка вчителя», зміст якого висвітлено у наукових працях українських вчених-дидактів Н.Бібік [4], Бондаря [7], О. Березюк [2], О. Власенко [2], О.Савченко [47] та ін.

Так, обґрунтовуючи дидактичні засади багаторівневої фундаментальної методичної підготовки вчителів, І. Левченко розуміє методичну підготовку вчителя як спрямовану на оволодіння методологічно значимими, системоутворюючими й інваріантними знаннями в галузі методики навчання предмету, що сприяють розвитку й реалізації творчого потенціалу майбутнього вчителя, які забезпечують якісно новий рівень його інтелектуальної й емоційно-моральної культури, що створюють внутрішню потребу в безперервному саморозвитку й самоосвіті, які сприяють його динамічній адаптації у соціально-економічних та інформаційно-технологічних умовах, що постійно змінюються [25].

За концепцією М. Макарченко [29] методична підготовка майбутніх учителів має такі складові:

- 1) теоретичну;
- 2) аналітичну;
- 3) діяльнісну.

Теоретична складова – це частина методичної підготовки, що пов'язана з вивченням теоретичного матеріалу з навчального предмету.

Аналітична складова – це елемент методичної підготовки, що спрямований на навчання майбутнього вчителя аналізу й рефлексії цілісних освітніх процесів, виражених у реальній дійсності або у будь-якій іншій формі (текст підручника, уявний образ) і, що передбачає уміння вчителя робити логіко-дидактичний аналіз навчального матеріалу, проводити контекстуальний аналіз навчальних текстів, аналізувати свої уроки і інших вчителів, робити з них важливі для себе висновки, уміння прогнозувати освітній процес і його результати.

Діяльнісна складова – це частина методичної підготовки, що пов'язана з інтеграцією засвоєних методичних дій у цілісний образ освітнього процесу в умовах професійної діяльності. Наприклад: уміння відбирати навчальний матеріал до уроку; уміння ставити цілі уроку (або його етапів) і досягати їх, уміння планувати освітній процес; уміння організовувати різноманітні види навчальної й учбово-пізнавальної діяльності на уроках тощо.

Таким чином можна зазначити, що необхідною умовою забезпечення високого рівня методичної підготовки учителя є обов'язкове дотримання усіх трьох складових, а саме: теоретичної, аналітичної та діяльнісної.

У науково-методичній літературі [4; 7; 10; 12; 23; 28; 34; 47] на рівні методики викладання шкільних дисциплін виокремлено провідні методичні підходи, серед яких :

- *Діяльнісний підхід* – ґрунтується на визнанні діяльності основною, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості, формою активної взаємодії людини з оточуючим світом. Зміст освіти засвоюється у процесі власної, активної і цілеспрямованої діяльності. Діяльнісний підхід вимагає від вчителя спеціальних зусиль, спрямованих на відбір і організацію діяльності учня, його активізацію і переведення в позицію суб'єкта пізнання і спілкування. «Саме діяльність учнів і педагога, – пише О. Ростовський, – їхня власна активність мають стати основою музичної освіти. При цьому учні повинні виступати як активні суб'єкти навчального процесу, які у власній діяльності відповідно до своїх вікових та індивідуальних особливостей, зі своїм, хоча й невеликим, але унікальним досвідом, відкривають дійсність, відтворену в музиці, по-своєму сприймаючи і переживаючи її, а не як об'єкти педагогічних впливів. В активності самих дітей полягає величезний потенціал розвитку їхніх музично-творчих здібностей» [46, с. 7].

- *Діалогічний підхід* – передбачає отримання вчителем в процесі спілкування з учнями зворотного зв'язку. Діалогічний підхід змінює позиції вчителя і позиції учня, перетворюючи їх як особистісно-рівноправні. Таке перетворення пов'язане із зміною ролей і функцій учасників освітнього

процесу, коли вчитель не вчить, і не виховує, а активізує, стимулює учня до активної пізнавальної діяльності і саморозвитку як наставник, коуч, тьютор, фасилітатор. А учень відчуває певну «свободу в навчанні», він не боїться зробити помилку, коли вчитель рахується із його думкою, поважає її.

- **Особистісно орієнтований підхід** – ґрунтується на принципі дитиноцентризму, визнанні учня ключовою особою освітнього процесу, як рівноправного учасника і суб'єкта пізнавальної діяльності, індивідуальність, яка має потребу в самоактуалізації і реалізації власного внутрішнього потенціалу, здібностей і можливостей. З цього приводу О. Ростовський пише, що змістом викладання предметів мистецького циклу має бути не список творів певної програми, мистецтвознавчих понять, а ті особливі, власні думки, почуття, емоційні переживання, які учень відкриває в собі і авторах мистецьких творів [46, с. 12].

- **Інтегрований підхід** – пов'язаний із знаходженням різноманітних зв'язків і залежностей між складовими освітнього процесу як дієвий засіб структурування змісту, що забезпечує системність викладу матеріалу в нових зв'язках; засіб інтенсифікації освітнього процесу, вища форма втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні. Інтегрований підхід реалізується в таких формах як : інтеграція змісту освіти (знаходження загальної основи і способів об'єднання предметних знань і як результат - інтегрований курс); інтегроване навчання; інтегровані уроки.

«Зміст навчального предмету «Мистецтво» (інтегрований курс) побудовано за моделлю поліцентричної інтеграції мистецьких знань, що передбачає інтегрування домінантних змістових ліній – музичної та образотворчої, які органічно поєднуються в єдиний тематичний цикл на основі естетико-світоглядної орієнтації і збагачуються елементами хореографії, театру і кіно, які входять до мистецько-синтетичної змістової лінії. Спільними для всіх видів мистецтва є відображення в художніх образах закономірностей людського буття, що зумовлює єдину тематичну структуру

програми “Мистецтво”, логіку об’єднання навчального матеріалу в цілісні тематичні блоки [33].

- *Компетентнісний підхід* – провідна ідея якого полягає в тому, що результатом освіти мають бути не окремі знання, уміння та навички, а компетентності як комплексні утворення. Відповідно до навчальної програми інтегрованого курсу «Мистецтво» (1-4 класи) [33] передбачено у здобувачів освіти формувати комплекс :

Ключових компетентностей – якостей особистості, що дають змогу ефективно брати участь у різноманітних сферах діяльності (загальнокультурна, соціальна, інформаційно-комунікативна тощо).

Міжпредметних естетичних компетентностей – здатності особистості виявляти естетичне ставлення до світу, естетично оцінювати предмети та явища у різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва та їх взаємодії.

Предметних мистецьких компетентностей – здатності особистості до пізнавальної діяльності та творчого самовираження у певному виді мистецтва – музичному, образотворчому, театральному та ін., що, що формується під час їх сприймання і практичного опанування.

Названі підходи в освітньому процесі тісно взаємопов’язані між собою і забезпечують найбільш доцільний і методично виправданий вибір методів, форм і засобів навчання.

Отже, ґрунтуючись на дидактико-методичних засадах викладання шкільних дисциплін будемо розуміти *методичний підхід* до мистецької освіти учнів початкової школи як : професійну позицію (діяльність) вчителя з проєктування та організації мистецько-пізнавальної діяльності учнів засобами методично доцільних форм, методів, засобів навчання задля досягнення обов’язкових освітніх результатів.

У галузі мистецької педагогіки теоретичні і методичні основи викладання мистецьких дисциплін викладені в працях вітчизняних учених : Л. Аристової, О. Комаровської, Л. Кондратової, Л. Масол, Л. Ракітянської,

О.Олексюк, О.Ростовського та ін. Учені розглядають методику викладання мистецьких дисциплін вагомим і основоположним чинником, без якого неможливий ні сам освітній процес, ні його позитивний очікуваний результат [1;19; 21; 31;43; 39; 46]. Наголошується на значенні науково-теоретичних, дидактико-методичних засад і принципів, як основи у відборі вчителем методичних підходів в мистецькій освіті учнів закладів загальної середньої освіти.

Отже, плануючи урок, обираючи методичні підходи до викладання будь-якої теми, передбаченої навчальною програмою з дисципліни «Мистецтво», вчитель повинен керуватися такими загальними положеннями:

- планувати зміст уроку з урахуванням базових положеннях нормативних документів шкільної мистецької освіти;
- враховувати особливості методики викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», обумовлені специфікою мистецтва (емоційно-творча природа) у порівнянні з точними науками.
- знати і використовувати в практичній роботі сучасні методичні підходи до планування та організації пізнавальної діяльності учнів на уроках ЗЗСО, зокрема : діяльнісний, діалогічний, особистісно зорієнтований, інтегрований, компетентнісний.
- усвідомлювати, що досягнення обов'язкових результатів навчання, передбачених Державним стандартом початкової освіти, забезпечується розумінням вчителем природи мистецтва, завдань нової української школи і вибором для їх розв'язання інноваційних, методично виправданих методів, форм і засобів навчання;
- пам'ятати, що не існує універсальної методики викладання мистецтва. Кожен учитель як фахівець у сфері мистецької освіти на основі оволодіння теоретико-методичними засадами викладання мистецтва у закладах загальної середньої освіти, власного бачення і розуміння мистецько-освітніх проблем, знаходить власні практичні шляхи їх розв'язання в умовах шкільного уроку, що і є відображенням його

методичної творчості, спрямованої на обрання методично доцільних і виправданих підходів до викладання мистецтва.

Отже, урахування вчителем загальноновизнаних дидактико-методичних положень щодо викладання шкільних дисциплін, зокрема, і інтегрованого курсу «Мистецтво» під час обрання методичних підходів до викладання будь-якої теми з навчальної програми, сприятиме як досягненню обов'язкових освітніх результатів на уроках, так і зростанню його методичної творчості та професіоналізму.

1.3. Характеристика вікових особливостей учнів початкових класів

Молодший шкільний вік охоплює період життя дитини від 6 до 11 років. За віковою періодизацією враховуються психічні та фізичні особливості дітей. Цей вік характеризується інтенсивним формуванням навчальної діяльності, яка набуває значення провідного виду діяльності у порівнянні з ігровою діяльністю у дошкільному віці. Молодший школяр – ще маленька людина, але зі своїм внутрішнім світом, своїми індивідуально-психологічними особливостями. Молодший шкільний вік називають вершиною дитинства. Дитина зберігає багато дитячих якостей та поступово починає їх втрачати, набуваючи якостей «дорослості» [24].

Вчені зазначають, що основи багатьох психічних якостей особистості закладаються саме в цьому віковому періоді. Нові якості виникають та розвиваються під час формування навчальної діяльності. Довільність, внутрішній план дії та рефлексія – основні новоутворення дитини молодшого шкільного віку. Задяки їм психіка дитини досягає розвитку, необхідного для подальшого навчання в основній школі, для переходу в підлітковий період. Непідготовленість деяких молодших школярів до основної школи найчастіше пов'язана з несформованістю саме цих загальних якостей і здібностей, які

визначаються рівнем психічних процесів та самою навчальною діяльністю [9].

У цей період інтенсивно розвивається пізнавальна сфера учнів, з характерними процесами запам'ятовування та повторення. Учні опановують багато нових понять, оволодівають навичками розумової діяльності, а саме: вчать мислити, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Мислення в цьому віці характеризується як наочно-образне, що вказує на необхідність використання на уроках значної кількості наочності, що допомагає учням у засвоєнні і пригадуванні навчального матеріалу. Здобувачі освіти аналізують дії, навчаються покращувати навички спілкування з ровесниками, а це все завдяки видам діяльності (ігрової, навчальної, трудової).

У розвитку дитини у період від народження і до 3 років домінує сім'я. Зі вступом до школи збільшується сфера контактів, додається спілкування з оточуючими, вчителями, однолітками [35].

Український вчений-психолог І. Бех у своїх дослідженнях дійшов висновку, що в дітей молодшого шкільного віку «помітно підвищується загальна психологічна сприйнятливості до виховних впливів, що допомагає розширенню зони найближчого морального розвитку. Завдяки потребі звертатися до власного внутрішнього світу, підвищується рівень його усвідомлення і дієвість регулюючої функції. Відтак, відповідні наміри набувають все більшої питомої ваги в поведінці і діяльності школярів» [3].

Поведінку оточуючих людей молодший школяр починає пов'язувати з самооцінкою власних дій. Він оцінює свої вчинки у відповідності із засвоєними ним правилами, у своїх міркуваннях про інших людей він починає надавати більшого значення своїм власним якостям і поведінці.

Учні молодшого шкільного віку дуже довірливі, чуйні, відкриті, допитливі. В їхньому житті з'являється авторитетна для них людина – учитель, якого вони часто копіюють, хочуть обов'язково бути схожими на

них. У молодших учнів часто змінюється настрій: страх, радість, гнів. Тільки з роками вони поступово вчиться контролювати власні емоції.

І. Бех зазначає, що «молодший шкільний вік – відповідна стадія психічного розвитку суб'єкта – набуває нині чітко окресленої виразності як щодо попереднього вікового етапу (дошкільне дитинство), так і наступного підліткового етапу» [3]. Особливістю сучасного молодшого школяра є «демократичність» у стосунках з учителем. Спостерігається певна протидія вимогам до поведінки. «Потрібно», «не можна», «виконай до кінця» – все це сприймається лише за дуже великої наполегливості вихователя [3].

Як зазначають психологи, в учня молодшого віку інтенсивно відбувається розвиток таких важливих для подальшого життя психічних процесів, як рефлексія, внутрішній план дій, довільна увага, пам'ять, уява, вміння спостерігати. Вік 6-10 років є найсприятливішим для розвитку цих психічних процесів [9].

Психологи виокремлюють у віковій періодизації сензитивні періоди.

Сензитивність (пізньюлат. *sensitivus* – чутливий) – властивість темпераменту людини, яка визначається найменшою силою зовнішніх впливів, необхідних для виникнення психічної реакції. Характеризується підвищеною чутливістю людини до подій, які відбуваються з нею і навколо неї [48].

«*Сензитивний період*» – це період, найбільш сприятливий розвитку дитини певної вікової категорії. У 5 – 7 років формуються навички читання і наслідування. Якщо ці функції не розвивалися в зазначений період, то пізніше дитині вже дуже важко їх опанувати. Роль перших «поштовхів» у розвитку здібностей дуже велика. Вони завжди пов'язані з яскравими емоційними уявленнями [48].

Також зазначимо, що сензитивний період у віці від 6 до 12 років це період активного розвитку розумових здібностей, мисленевих процесів. У цей період розвиваються функції мислення, мовлення, сприймання, пам'яті.

Це проявляється в таких ознаках мислення як : уміння генерувати нові ідеї, знаходити альтернативні підходи та шляхи вирішення навчальних завдань; уміння вдосконалювати та втілювати власні ідеї; уміння долати психологічну інерцію мислення [17].

Цей період також характеризується підвищеною чутливістю учнів. Вчені акцентують на тому, що молодший шкільний вік є сензитивним для формування мотивів учіння, розвитку стійких пізнавальних потреб і інтересів, продуктивних прийомів і навичок навчальної роботи, «вміння вчитися», що є необхідною умовою для розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації та саморегуляції, становлення адекватної самооцінки, розвитку критичності по відношенню до себе та оточуючих тощо [17]. У цьому віці в учнів не втрачається інтерес до ігрової діяльності, що має враховувати вчитель при плануванні та проведенні уроків.

Прагнення до зовнішніх вражень також характерне для дітей цього віку. Як і дошкільнята, першокласники є дуже допитливими, вони сприйнятливі до нової інформації.

Отже, урахуванням вчителем вікових особливостей є необхідною умовою в організації освітнього процесу на уроках, досягненні обов'язкових освітніх результатів кожним учнем.

Висновки до розділу 1

1. Пріоритетним напрямом реформування нової української школи є забезпечення високого рівня якості освіти, що значною мірою залежить від учителя, рівня його професіоналізму, теоретичної й методичної підготовки. В багатофункціональній професійній діяльності вчителя, зокрема і вчителя мистецтва, особливе значення має рівень володіння методикою викладання свого предмету, який би відповідав сучасним нормам і вимогам.

2. Аналіз науково-методичної літератури дозволив виокремити провідні підходи в методиці викладання шкільних дисциплін, серед яких :

діяльнісний, діалогічний, особистісно зорієнтований, інтегрований, компетентнісний. Зазначені підходи в освітньому процесі тісно взаємопов'язані між собою і забезпечують найбільш доцільний і методично виправданий вибір методів, форм і засобів навчання.

3. У дослідженні методичний підхід до мистецької освіти учнів початкової школи розглядається у такому значенні : це професійна позиція (діяльність) вчителя з проектування та організації мистецько-пізнавальної діяльності учнів засобами методично доцільних форм, методів, засобів навчання задля досягнення обов'язкових освітніх результатів.

4. Молодший шкільний вік розглядається як сенситивний період для розумового розвитку учнів початкової школи. Бажання вчитися, допитливість, уміння генерувати нові ідеї – характерні якості учнів молодшого шкільного віку, на які має спиратися вчитель, розвиваючи їх і досягаючи очікуваних освітніх результатів кожного.

РОЗДІЛ 2.

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ПРАКТИКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Вимоги до сучасного уроку мистецтва в початковій школі

Нормативними документами в роботі вчителя є :

- Державний стандарт початкової освіти;
- Типова освітня програма для 1-2, 3-4 класів НУШ;
- Навчальна програма інтегрованого курсу «Мистецтво».

Державний стандарт початкової освіти ґрунтується на таких принципах [13] :

1. *Визнання того, що кожна дитина талановита.* Забезпечення рівного доступу до освіти, заборона будь-яких форм дискримінації.

2. *Цінність дитинства.* Відповідність освітніх вимог віковим особливостям дитини, визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру.

3. *Радість пізнання.* Організація пізнавального процесу, яка приносить радість учневі, обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність і творчість дитини. Широке використання в освітньому процесі дослідницької та проєктної діяльності.

4. *Розвиток вільної особистості.* Замість «навченої безпорадності» – плекання самостійності та незалежного мислення. Підтримка з боку вчителя розвиватиме у дітей самоповагу та впевненість у собі.

5. *Здоров'я.* Формування здорового способу життя і створення умов для фізичного і психоемоційного розвитку, що надзвичайно важливо для дітей молодшого шкільного віку.

6. *Безпека.* Створення атмосфери довіри і взаємоповаги. Перетворення школи на безпечне місце, де немає насильства і цькування.

Державний стандарт початкової освіти визначає :

мету початкової освіти – всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

обов'язкові освітні результати навчання та компетентностей здобувачів освіти за освітніми галузями, зокрема і освітньої галузі «Мистецтво».

Типова освітня програма для 1-2, 3-4 класів НУШ окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти. Типова освітня програма визначає загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти за певними освітніми галузями, зокрема і освітньою галуззю «Мистецтво» [51; 52].

Навчальна програма інтегрованого курсу «Мистецтво» [33] :

У її змісті інтегруються *музична, образотворча та мистецько-синтетична* змістові лінії. Програма спрямована на поліхудожнє виховання особистості, формування в учнів основ цілісної художньої картини світу.

Мета вивчення навчального предмету «Мистецтво»: у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва, практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів комплекс ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей, який забезпечить здатність до художньо-творчої самореалізації особистості.

Програмою передбачено формування :

Ключових компетентностей – якостей особистості, що дають змогу ефективно брати участь у різноманітних сферах діяльності (загальнокультурна, соціальна, інформаційно-комунікативна тощо).

Міжпредметних естетичних компетентностей – здатності особистості виявляти естетичне ставлення до світу, естетично оцінювати предмети та

явища у різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва та їх взаємодії.

Предметних мистецьких компетентностей – здатності особистості до пізнавальної діяльності та творчого самовираження у певному виді мистецтва – музичному, образотворчому, театральному та ін., що формується під час їх сприймання і практичного опанування.

У новій українській школі урок залишається основною формою навчання, гнучкою за своєю структурою, що дає змогу використовувати різні методи, засоби, форми організації фронтальної, групової та індивідуальної навчальної діяльності учнів.

Сучасний урок спрямований передусім на розвиток особистості учня, його активне розумове зростання, свідоме засвоєння знань для формування морально-етичних, естетичних основ особистості, розвиток емоційно-чуттєвої сфери, внутрішнього особистісного потенціалу, тим самим забезпечуючи єдність процесів навчання, виховання і розвитку.

Ознаками сучасного уроку мистецтва є: орієнтація на учня; моніторинг освітнього процесу; використання сучасних освітніх технологій; спрямованість на соціалізацію учнів; компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, діалогічний, інтегративний підходи; педагогіка партнерства, де вчитель – фасилітатор та ін.

В контексті концептуальних завдань Нової української школи виокремимо основні вимоги до сучасного уроку мистецтва у початкових класах:

Загальнопедагогічні вимоги :

1. Орієнтація на особистість учня, реалізація принципу дитиноцентризму.
2. Дотримання провідних дидактичних принципів у їх єдності і взаємозв'язку (доступність; наочність; самостійність і активність учнів; систематичність; послідовність; врахування індивідуальних особливостей

учнів; диференціація; інтеграція; свідомість, зв'язок навчання з життям; єдність навчальних, розвивальних, виховних завдань уроку).

3. Урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів як умова відповідного вибору змісту, форм та методів навчання.

4. Урахування психологічних особливостей, настроїв кожного учня; створення на уроці емоційно-позитивної атмосфери; розумна вимогливість і доброзичливість вчителя до учнів; педагогічна етика і психологічний такт.

5. Демократичний стиль спілкування з учнями, побудованого на засадах педагогічної взаємодії, партнерства, співтворчості.

6. Чітке визначення освітніх, виховних і розвивальних завдань уроку.

8. Створення умов для формування в учнів самостійності, активності, креативності.

Дидактичні вимоги :

1. Проектування уроку як цілісної системи, в якій узгоджені і взаємопов'язані її головні компоненти: триєдина мета (цільове завдання), зміст, методи, форми, засоби навчання.

2. Раціональна єдність словесних, наукових і практичних методів навчання.

3. Зв'язок навчального матеріалу з попереднім (забезпечення послідовності і наступності між тематичним змістом уроків).

4. Встановлення зворотного зв'язку в режимі «діалогу» з метою отримання інформації про рівень розуміння і засвоєння учнями навчального матеріалу та своєчасного його коригування.

5. Розвиток пізнавальних інтересів і активності учнів, що дасть можливість учню самовиражатись та формувати власні мистецькі смаки.

6. Формування умінь в учнів самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці (створення максимально сприятливих умов для розвитку і саморозвитку кожного учня, для його самореалізації у різних видах художньо-творчої діяльності), що забезпечить формування в учня такої компетентності як уміння вчитись впродовж життя.

7. Створення на уроці психологічного клімату довіри й партнерства, педагогічної підтримки й допомоги як ключових позицій особистісно-орієнтованого навчання.

На уроках мистецтва використовуються провідні види музичної діяльності, а саме: хоровий спів; слухання музики; гра на дитячих шумових інструментах; музично-пластична діяльність; вивчення музичної грамоти. Під час уроку вони засвоюють новий навчальний матеріал, нові поняття, терміни.

Зазначимо, що в учнів під час ознайомлення з творами мистецтва розвивається художньо-образне та асоціативне мислення. Учні початкової школи вчаться імпровізувати, відтворюючи різні ритми, звуки, рухи. Також учні вчаться інтерпретувати та оцінювати мистецтво, проявляти емоційне ставлення до мистецьких творів у різний спосіб, наприклад словами, рухами, мімікою, лініями, кольорами. Через залучення до різних видів мистецтва (образотворче, музичне, графічне і тд) формується як загальна культурна компетентність, та предметна компетентність.

Молодші школярі найкраще сприймають матеріал, який подається в ігровій формі, тому доцільно використовувати ігрові та творчі ситуації. Навчальні ігри рекомендується проводити на будь-якому етапі уроку. Під час уроку доцільним є використання «музичної хвилинки» або «музично-хореографічної», які допомагають учням відпочити, переключитися на інший вид діяльності.

Інтеграційний підхід може реалізовуватися через систему творчих завдань такого типу :

- графічно зобразити мелодичний рисунок, передати лініями характер руху мелодії (плавний, стрибкоподібний), напрям руху мелодії (угору чи вниз), добрати до мелодії відповідні за характером лінія-образи («лінія-пружинка», «лінія-хвиля», «лінія-зигзаг», «лінія-пунктир»);

- добрати кольори, відповідні музичним тембрам, образам і настроям;

- відобразити музичні ритми (дво-, три-, чотиридольні) або форми (дво-, тричастинні, варіації, рондо) в орнаментальних композиціях, зокрема аплікаціях;

- відтворити характер танців у безпредметних композиціях;

- намалювати ілюстрації до дитячих казок;

- створити «театр костюму» – інсценізація міні-оповідань про традиційний національний одяг, вишивки, прикраси (у супроводі танцювальної музики) [30].

Сьогодні освітній простір нової української школи – це не тільки класна кімната, кабінет музики. Учитель може використати для проведення фрагментів уроку: фойє (має хороші акустичні характеристики для виконання дітьми пісень, пісень-ігор, хороводів, ритмічно-комунікаційних вправ, відтворення елементів народних свят та обрядів); актова зала (відпрацювання учнями навичок роботи з мікрофоном; проведення підсумкових уроків (урок-концерт, концерт для батьків, «брейн-ринг»); спортивна зала (виконання ритмічних вправ з м'ячами, клавесами); комп'ютерний клас (виконання малюнків за допомогою комп'ютерних програм) [5].

Отже, для здобуття учнями мистецької освіти на уроках початкової школи вчитель повинен враховувати, що :

- методичні підходи вчителя до мистецької освіти учнів мають ґрунтуватися на вимогах сучасних нормативних документів;
- пріоритетне значення серед інших надається діяльнісному підходу як основі освітнього процесу, що має орієнтувати вчителя на організацію та залучення учнів класу до активної, різнобічної музичної діяльності: хорового співу, слухання музики, вивчення музичної грамоти, музикування на дитячих інструментах, пластично-інтонаційної діяльності;

- вчитель повинен постійно удосконалювати зміст, методи і форми проведення шкільного уроку музичного мистецтва відповідно до сучасних педагогічних інновацій; варіювати:
 - зміст уроку, добираючи близький і зрозумілий музичний репертуар для прослуховування та виконання учнями;
 - форми проведення уроків (традиційні, нетрадиційні, інтегровані тощо);
 - освітні технології, враховуючи вік учнів початкової школи;
- скеровувати музично-пізнавальну діяльність учнів на уроках музичного мистецтва на досягнення конкретних обов'язкових освітніх результатів навчання, визначених нормативними документами;
- на уроках мистецтва необхідно враховувати специфіку його вивчення. Особливості мистецтва пов'язані з його багатогранним впливом на учнів, їхню емоційно-чуттєву сферу, настрої, уявлення. Загальною метою навчання мистецтва в ЗЗСО є художньо-естетичний розвиток учнів, залучення їх до світових та національних культурних цінностей, національної та світової мистецької спадщини, на основі чого має відбуватися формування мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження.
- важливо враховувати, що взаємодія різних видів мистецтва, закладена у навчальну програму інтегрованого курсу «Мистецтво» не тільки розвиває емоційну сферу, на які вони безпосередньо впливають, а й формує та вдосконалює їх, інтенсифікуючи естетичне переживання в різні емоційні стани.

2.2. Розробки планів-конспектів з впровадження сучасних методичних підходів на уроках мистецтва початкової школи

План-конспект уроку мистецтва у 1 класі

Тема семестру: «Загадки художніх мов»

Тема уроку: Казкові розповіді.

Зміст уроку: М. Чембержі. «Казка про синій пролісок» - слухання.

Розучування - «Пролісок», муз. А.Олейнікової, сл. Н.Іванової;

Мета уроку:

Дидактична – надати поняття «високий регістр», «низький регістр», формувати вміння виразного співу;

Розвивальна - розвивати навички точного відчуття мелодії, розуміння і виконання музичних творів; образно мислити під час слухання музичних творів, розвивати в учнів уміння сприймати музику та визначати засоби її виразності;

Виховна – виховувати виконавську та слухацьку культуру, підтримувати зацікавленість та позитивне ставлення до музики, любов до природи; інтерес до творчості М. Чембержі;

Обладнання: Телевізор, відео матеріал, фортепіано, аудіо запис, ілюстрації.

Література: Мистецтво: підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. заг. серед. освіти / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, О. М. Колотило. Київ : Генеза, 2018. 144 с.

Хід уроку

1. Організаційний момент:

Діти заходять під музику маршу. Музичне привітання: «Добрий день вам діти! – Добрий день!».

1.Музичне вітання.

Помірно. Бадьоро

У - рок му - зи - ки по - чав - ся, ко - жен знає при - го - ту - вав - ся.

Ми го - то - ві вже спі - ва - ти, гра - ти й на - віть тан - цю - ва - ти.

2.Мотивація навчальної діяльності.

– Сьогодні, діти, урок у нас незвичайний. Мабуть кожен із вас

2. Актуалізація опорних знань.

Вч. З якою музичною казкою ми знайомилися на попередньому уроці?

Вв. Так, музична казка «Івасик-Телесик».

Вч. Хто написав цю музичну-казку?

Вв. Написав її український композитор Микола Сільванський.

Вч. А які темпи бувають у музиці?

Вв. У музиці бувають темпи: швидкі, помірні, та повільні.

Вч. Яких героїв, та які музичні теми з казки «Івасик-Телесик» ми слухали та аналізували?

Вв. Ми слухали теми Ковалю, Івасика-Телесика та змію.

Вч. Про який музичний інструмент ми сьогодні дізналися?

Вв. Про музичний інструмент – арфа.

Вч. А яке вона має звучання?

Вч. Арфа має чарівне, загадкове звучання.

Вч. А про кого ми співали на попередньому уроці?

Вч. Співали про двох гусей.

Вч. А давайте повторимо пісню про двох гусей. Але спочатку проведемо розминку і розпівку.

Розминка.

Вправа «Китайський болванчик»

Головна стойка: стояти рівно і прямо, дивитися прямо перед собою, руки звисають вздовж тулуба, ноги вужче, ніж на відстані ширини плечей.

На «раз» – схилити голову до правого плеча, продовжуючи дивитись вперед перед собою – вдих! Потім, не зупиняючи голови, посередині (не фіксуючи її), на «два» – схилити голову до лівого плеча – теж вдих! Про видих не думати, він проходить «сам собою» між поворотами голови –

вдихами. Думками неначе до когось звертаємось, коливаючи головою: «А – я – яй! Як не соромно!» Плечі під час вправи розслаблені і нерухомі, їх не треба підіймати. Отже,

Праве вухо до плеча – раз! – вдих!

Ліве вухо до плеча – два! – вдих!

Знову праве вухо до плеча – три! – вдих!

Знову ліве вухо до плеча – чотири! – вдих!

Зробити підряд без зупинки 4 вдихи – рухи, слід відпочити 3 – 5 секунд і знову зробити 4 вдихи – рухи.

Розспівування.

Щоби правильно співати

Треба нам рівненько стати!

Ручки вгору ми підняли

І до сонечка дістали.

На носочках пострибали

Знов на стільчики сідали.

Спів пісні «Жили у бабусі».

3. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні на уроці ми з вами помандруємо до весняної музичної казки; дізнаємося як можна передати ніжність та лагідність, суворість та грізність мелодії, познайомимось з поняттями «високий регістр» та «низький регістр»,

послухаємо казку про синій пролісок та розучимо весняну пісню «Пролісок», для того, щоб почути весняні казкові розповіді та продовжити вивчати загадки художніх мов.

4. Сприйняття нової теми.

Вч. Людина і природа нероздільні, нудною була б життя людини без співу птахів, без шелесту листя, без дзюрчання струмків, без птахів. Але природа не завжди однакова, вона змінюється за порами року.

Вч. Діти, я які ви знаєте пори року?

Вв.

Вч. А яка зараз у нас пора року?

Вв.

Вч. Так, молодці. Ми сьогодні потрапили у світ чарівної весни. Усі знають, що з настанням весни все навкруги змінюється немов від чарів починає звучати і співати, даремно весну називають чарівницею. А зараз ми послухаємо казку про синій пролісок українського композитора, заслуженого діяча мистецтва України Михайла Чембержі. Але переред тим як ми послухаємо, я задам вам декілька питань:

Вч. Який настрій твір у вас викликав?

Вч. Та які групи інструментів звучать? Скільки музичних інструментів виконували твір?

Слухання казки про синій пролісок.

Вч. Який настрій твір у вас викликав?

Вв.

Вч. Які групи інструментів звучать? Скільки музичних інструментів виконували твір?

Вв.

Вч. Щоб передати в музиці ніжність і лагідність, композитор використовує *високий регістр*. Ці звуки можна порівняти, наприклад зі світлими кольорами. А для створення суворості та грізності музика звучить у *низькому регістрі*. Звуки тут подібні до темних кольорів на палітрі художника.

Вч. А скажіть, бувають регістри в музиці?

Вв.

Вч. Так, молодці, а зараз я вам заспіваю мелодію, а ви відгадаєте який це регістр?

Спів мелодії спочатку в нижньому регістрі, а потім в верхньому.

Вв. Відповідь дітей.

Вч. Молодці, а зараз ми порухаємося як справжні підсніжники.

Руханка «Підсніжник».

Вч: Молодці. А зараз ми з вами розучимо пісню про пролісок, це українська пісня яка називається «Пролісок». Пісня про пролісок, який виріс на весні.

Вч: Добре, а зараз я вам її заспіваю, а ви відповісте на питання:

Вч: Про що йдеться у пісні?

Вч: Які слова передають свіжість весни?

Спів пісні.

Вч: Про що йдеться у пісні?

Вв.

Вч: Які слова передають свіжість весни?

Вв.

Вч: Так добре, а тепер ми проговоримо текст у метро-ритмі, а потім почнемо співати.

Вч: А тепер можна і проспівати пісню про пролісок.

Спів пісні.

Вч: Молодці.

5. Осмислення та систематизація знань.

Ви сьогодні дуже молодці, ви були справжніми весняними героями! А зараз ми пограємо у гру, що має назву «Хто більше відповідь, той отримає смайлики». Правила такі: за кожен правильну відповідь я буду роздавати смайлики.

Вч. З якою пори року ми познайомилися сьогодні на уроці?

Вв.

Вч. Хто написав казку про синій пролісок?

Вв. Написав її український композитор Михайло Чембержі.

Вч. Які групи інструментів звучали? Або Скільки музичних інструментів виконували твір?

Вв.

Вч. Які бувають регістри в музиці?

Вв.

Вч. Що означає низький регістр?

Вв.

Вч. А про що ми співали сьогодні у пісні?

Вв.

Вч. Молодці.

6. Підсумки уроку.

Отже, сьогодні ми з вами познайомилися з весняними розповідями, з творчістю українського композитора Михайла Чембержі, який написав казку про синій пролісок, дізналися які бувають регістри у музиці та розучили українську пісню «Пролісок». І таким чином, ми почули як казкові розповіді весни та продовжили вивчати загадки художніх мов.

План-конспект уроку мистецтва у 1 класі

Тема семестру: «Загадки художніх мов»

Тема уроку: Казкові розповіді.

Зміст уроку: *М. Сільванський. Музична казка «Івасик-Телесик» - слухання (фрагменти - теми Івасика-Телесика, Змії та Коваля). Розучування - у.к.н. «Жили у бабусі».*

Мета уроку:

Дидактична – надати поняття «темп», «музична казка», ознайомити з музичним інструментом «арфа», формувати вміння виразного співу.

Розвивальна – вокально-хорові виконавські навички; образно мислити під час слухання музичних творів, розвивати в учнів уміння сприймати музику та визначати засоби її виразності;

Виховна – виховувати інтерес о народних пісень, естетичний смак, інтерес до творчості М. Сільванського, музику написану на сюжети народних казок.

Обладнання: Телевізор, відео матеріал, фортепіано, аудіо запис, ілюстрації.

Література: Мистецтво: підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. заг. серед. освіти / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, О. М. Колотило. Київ : Генеза, 2018. 144 с.

Хід уроку

1. Організаційний момент:

Діти заходять під музику маршу. Музичне привітання: «Добрий день вам діти! – Добрий день!».

МУЗИЧНЕ ВІТАННЯ

Варіант 2

Вчитель Учні Вчитель

Дзень дзе - лень! Дзень дзе - лень! За-кли-ка дзві-нок у клас.

Учні Вчитель Учні

За-кли-ка дзві-нок у клас. Дзень дзе - лень! Дзень дзе - лень!

Вчитель Учні

У-рок му-зи - ки у нас. У-рок му-зи - ки у нас.

Гришина О.М.

2. Актуалізація опорних знань;

Вч. Діти, яку ми музичну казку розглядали на попередньому уроці?

Вв. Ми вивчали музичну казку «Колобок».

Вч. А який там був головний герой?

Вв. Головний герой цієї музичної казки – Колобок.

Вч. А який за характером колобок?

Вв. Колобок за характером хитрий.

Вч. А який характер арії колобка?

Вв. Характер арії колобка добрий, веселий.

Вч. А про що йдеться у пісні?

Вв. Про колобка, що він хотів втекти.

3. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні на уроці ми будемо слухати музичну казку «Івасик - Телесик» композитора Миколи Сільванського та розучимо українську народну пісню «Жили у бабусі», дізнаємося як за допомогою музичних інструментів можна передати характер персонажів, для того, щоб почути казкові розповіді та продовжити вивчати загадки художніх мов.

4. Сприйняття нової теми.

Вч. Сьогодні ми з вами потрапили у світ казок, а якщо бути точнішим то у світ музичної казки.

Вч. Які ви знаєте українські казки?

Вв. Колобок, Коза-Дерева, Вовк і козенята, Ріпка.

Вч. Музична казка створюється за допомогою музики. А музика створюється за допомогою музичних інструментів. І сьогодні ми з вами познайомимося з таким музичним інструментом як арфа. *Арфа – це*

[щипковий струнний музичний інструмент](#) з вертикально

натягнутими [струнами](#) на дерев'яній рамі. Зараз я вам покажу як вона виглядає, а потім ми послухаємо її звучання. Але перерід тим як ми послухаємо, я задам вам декілька питань:

Вч. Яке звучання у арфи?

Вч. Та схожа вона на якийсь інший музичний інструмент?

Слухання арфи.

Вч. Яке звучання у арфи?

Вв. У арфи звучання чарівне, загадкове, романтичне.

Вч. Та схожа вона на якийсь інший інструмент?

Вч. Так, вона схожа на українську бандуру.

Вч. Наприклад, звуками арфи можна передати плескіт хвиль річки. Та взагалі за допомогою інструментів можна передати характеристику героїв в музичній казці, який характер у персонажа, та що він відчуває в даний момент.

Вч. Добре, молодці. І як ви зрозуміли ми з вами опинилися у музичній казці. Музична казка - це казка, до якої композитор створив музику до кожного героя. А сьогодні ми з вами розглянемо музичну казку українського композитора Миколи Сільванського, яка називається «Івасик-Телесик». А також композитор написав ще одну музичну казку яка називається «Кіт Хвостун».

Вч. Хто знає, які герої були у казці «Івасик-Телесик» ?

Вв. У цій казці були такі герої: Івасик-Телесик, Змія, Коваль, дід і баба, лебеді.

Вч. Так, молодці. І сьогодні ми послухаємо теми з музичної казки «Івасик – Телесик», але перед слуханням ми з вами ознайомимося з таким поняттям як «темп». Темп - це швидкість виконання музики. Темп буває: швидкий, помірний, та повільний. І під час слухання ви будете розрізняти в якому темпі написав композитор теми з музичної казки.

Вч. Так, які бувають темпи?

Вв. Темпи бувають: швидкими, помірними та повільними.

Вв. Молодці, а зараз ми послухаємо тему самого Івасика - Телесика. А ви мені відповісте на питання:

Вч. Який за характером Івасик-Телесик?

Вч. Та який темп у музиці Івасика-Телесика?

Слухання теми Івасик - Телесик.

Вч. Який за характером Івасик - Телесик?

Вв. За характером Івасик - Телесик добрий, розумний, кмітливий

Вч. Та який темп у музиці?

Вв. Темп у темі Івасик - Телесик веселий.

Вч. Так, молодці. А тепер ми послухаємо тему змії, а ви мені відповісте на питання:

Вч. Яка за характером змія у музичній казці?

Вч. А який темп у музиці змії?

Як музика допомогла вам зрозуміти про кого йдеться? Це Івасик-Телесик чи розлючена Змія, плескання хвиль чи передзвін ковалів ?

Завдання : Обери із запропонованих слів ті, що характеризують мелодію кожного персонажа.

Учні відповідають.

Так, тема Івасика-Телесика – весела, бадьора.

Тема Змії – грізна, таємнича.

Слухання теми змії.

Вч. Яка за характером у нас змія?

Вв. Змія за характером зла.

Вч. А який темп у темі змії?

Вв. Темп у темі змії помірний.

Вч. А скажіть тема Івасика-Телесика схожа на тему змії?

Вв. Ні, вони не схожі, тому , що у них різні характери, та композитор по різному передав темп у кожній темі.

Вч. Правильно, а зараз ми послухаємо тему коваля.

Вч. Який характер у Коваля?

Вч. Який темп у темі Коваля?

Слухання теми Ковалю.

Вч. Який за характером у нас Коваль?

Вв. Коваль за характером хитрий, підступний, злий.

Вч. Який темп у музиці Ковалю?

Вв. Темп у музиці Ковалю швидкий.

Вч: Так, молодці, ми переконалися, що кожна тема була створена композитором за характеристикою персонажа, і коли ми слухали тему Івасика-Телесика ми не можемо сказати, що то тема Змії, бо вони абсолютно різні.

Вч: Молодці. А зараз ми з вами розучимо пісню про 2 гусят, це українська народна пісня яка називається «Жили у бабусі два веселих гуся». Пісня про двох гусят які сховалися від бабусі в канавці. Але перед тим як почати її співати треба нам провести розминку та розспівку.

Розминка.

Вправа «Великий маятник» (іграшка - неваляшка)

Головна стойка: стояти рівно і прямо, голова схилена (слід дивитися на свої ноги); руки вільно схилені перед собою.

На «раз» – злегка треба схилитися донизу, спина кругла, голова схилена, руки тягнуться до колін – вдих! І відразу після цього не тільки треба повернутися в головну стойку, видихуючи і повністю випрямляючись, а й злегка відкинутися назад, прогнувшись у поясі;

на «два» – треба закинути голову вгору і активно вдихнути. Руки в цей час роблять рухи назустріч одна одній, тобто, ми себе начебто обіймаємо. Руки до колін – вдих з полу, руки до плечей – вдих згори. Видих вільний, який відбувається поміж вдихами-рухами.

«Ритмічна вправа»

РАЗ-ДВА! КРОКОМ РУШ!
 ОСЬ ЗАГРАЛИ СУРМИ ТУШ!
 БАРАБАНИ ПІДХОПИЛИ:
 РАЗ-ДВА, ТРИ-ЧОТИРИ!
 ЛІВА-ПРАВА, РАЗ-ДВА,
 РИТМ ЧІТКИЙ, ЧІТКІ СЛОВА!
 ДЕ ВІДВАГА, МУЖНІСТЬ, СЛАВА-
 МАРШ КРОКУЄ: ЛІВА-ПРАВА!

Вчитель: І зараз ми зобразимо, як «крокує» марш:

а) учні рахують і плескають у долоні: 1 – 2 – 3 – 4

I - I - I - I

б) додаємо один удар на другу та четверту долі:

1 – 2 – 3 – 4

I – II – I – II

в) з'єднаємо: І варіант плескає схему верхнього рядочка, а II варіант – нижній рядок:

I – I – I – I

I - II - I - II

(виконуючи цю ритмічну вправу, можна поміняти варіанти місцями. При виконанні в парах, застосуйте музичні ударні інструменти – трикутник та бубон).

ТИ ХОЧ ГРАЙ, ХОЧ СПІВАЙ, РИТМ ЗАВЖДИ ВІДЧУВАЙ.

Об'єднавшись в пари, спробуйте записати ритмічний малюнок цього тексту та проплескайте його в долоні. Яку ритмічну схему ми отримали?

П І П І П І П І

Розспівування.

Вч: Добре, а зараз я вам її заспіваю, а ви відповісте на питання:

Вч: Про кого йдеться у пісні ?

Вч: Яка за характером пісня ?

Вч: Та який темп у пісні ?

Вч: Так добре, а тепер ми проговоримо текст у метро-ритмі, а потім почнемо співати.

Вч: А тепер проспівасемо цю пісню про двох веселих гусят.

Спів пісні під відеоматеріал.

Вч: Які ви молодці, а зараз ми уявимо, що ми гусята, і порухасемо під фізкультхвилинку.

Розминка «Гусі – Потягусі».

5. Осмислення та систематизація знань.

Ви сьогодні дуже молодці, ви були справжніми казковими героями! А зараз ми пограємо у гру, що має назву «Хто більше відповість, той отримає смайлики». Правила такі: за кожну правильну відповідь я буду роздавати смайлики.

Вч. Яку музичну казку ми розглядали на сьогоднішньому уроці?

Вв. Ми розглядали музичну казку «Івасик-Телесик»

Вч. Хто написав цю музичну-казку?

Вв. Написав її український композитор Микола Сільванський.

Вч. А які темпи бувають у музиці?

Вв. У музиці бувають темпи: швидкі, помірні, та повільні.

Вч. Яких героїв, та які музичні теми з казки «Івасик-Телесик» ми слухали та аналізували?

Вв. Ми слухали теми Ковалю, Івасика-Телесика та змію.

Вч. Про який музичний інструмент ми сьогодні дізналися?

Вв. Про музичний інструмент – арфа.

Вч. А яке вона має звучання?

Вч. Арфа має чарівне, загадкове звучання.

Гра «Відгадай птаха»

Перший етап гри проводиться на основі словесних загадок:

Маленькі, сіренькі

На соняшник сіли.

Надзьобались добре

І полетіли (Горобці)

Хто це у саду скрекоче,

Всі новини знати хоче?

Це хитренька , білобока,

З довгим хвостиком (Сорока)

Невеличка, скромна пташка,

З нею зустрітись дуже важко,

Та чарує всіх людей

Гарним співом (Соловей)

На другому етапі гри пропонуються музичні загадки. Звучить музика (М. Любарський. Курочка, Ю. Щуровський. Півень-забіяка). Питання:

- Що робить пташка?
- Це велика чи маленька пташка?
- У пташки спокійний чи бунтівний характер?
- Як ви думаєте, чи вміє ця пташка гарно співати?

На третьому етапі музичні загадки відгадуються, а потім співаються по руці вчителя:

Вч.: Молодці! Ми запросили птахів до себе і дізналися як вони співають.

6. Підсумки уроку.

Отже, сьогодні ми з вами познайомилися з казковими розповідями, з творчістю українського композитора М.Сільванського, який написав музичну казку «Івасик-Телесик» дізналися, що музична казка – це казка, до якої композитор створив музику до кожного героя, також ми познайомилися з музичним інструментом – арфа, почули як вона звучить, дізналися які бувають темпи у музиці та розучили українську народну пісню «Жили у бабусі». І таким чином, ми почули казкові розповіді та продовжили вивчати загадки художніх мов.

План-конспект уроку мистецтва у 2 класі

Тема семестру: «Природи мова кольорова»

Тема уроку: Космічна подорож.

Зміст уроку: *Слухання- Т.Ньютон «Зоряний корабель», «Комарики»- розучування.*

Мета уроку:

Дидактична – ознайомити учнів з музичним інструментом – синтезатор, закріпити поняття «імпровізація», формувати вміння виразного співу, навчити учнів імпровізації на дитячих шумових музичних інструментах.

Розвивальна – розвивати здатність аналізувати музику, тембровий та метро ритмічний слух.

Виховна – виховувати естетичних смак в учнів, інтерес до творчості Томаса Ньютона.

Обладнання: телевізор, медіа файли, підручники, допоміжні матеріали.

Література: Мистецтво: підруч. для 2-го кл. закл. заг. серед. освіти / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, О.М. Колотило. — Київ : Генеза, 2019. 112 с.

Хід уроку

1. Організаційний момент:

Діти заходять до класу. Музичне привітання: «Добрий день вам діти! – Добрий день».

МУЗИЧНЕ ВІТАННЯ
Варіант 4

Вчитель Учні Вчитель

Дзень-дзе-лень! Дзень-дзе-лень! За-кли-ка дзві-нок у клас.

Учні Вчитель Учні

За-кли-ка дзві-нок у клас. Дзень-дзе-лень! Дзень-дзе-лень!

Вчитель Учні

У-рок му-зи-ки у нас. У-рок му-зи-ки у нас.

Часник

2. Актуалізація опорних знань.

Вч. На минулому уроці ми знайомилися з творчість французького композитора, який відображав різних тварин у своїй музиці, хто мені скаже як його звати?

Вв. К. Сен-Санс

Вч. А чи пам'ятаєте яке свято створив для тварин композитор?

Вв. «Карнавал тварин»

Вч. А чи були у нього в карнавалі птахи? Які?

Вв. Лебідь.

Вч. А яка була за характером музика лебедя? Ніжна і лагідна чи весела і танцювальна?

Вв. Ніжна, лагідна.

Вч. А яку екзотичну тваринку, що живе в Австралії, відобразив у своєму музичному творі Сен-Санс?

Вв. Кенгуру.

Вч. А як називається музичний твір, у якому композитор відображає підводний світ?

Вв. Акваріум.

Вч. А яку пісню ми з вами вивчали на попередньому уроці?

Вв. «Кенгуру»

3. Мотивація навчальної діяльності:

Сьогодні ми з вами продовжимо нашу подорож і ми відправимося у космос, і будемо справжніми космонавтами. Ми з вами дізнаємося як і за допомогою яких музичних інструментів можливо створити музику космосу.

4. Сприйняття нової теми:

Перед тим як летіти в космос на потрібно все дізнатися про нього трошки більше. Уявіть собі, люди не завжди знали, що космос існує. Перші люди навіть не здогадувалися про його існування. З давніх-давен вчені почали досліджувати нашу землю, небо, сонце, а потім вони дізналися, що існує безмежний простір, і назвали його космос. Багато композиторів та художників присвячували свої твори космосу.

Зараз ми послухаємо музичний твір американського композитора Томаса Ньюмана, що має назву «зоряний корабель». Під час слухання ляжте на парти і закрийте очі, уявіть цей зоряний корабель, також послухайте які музичні звучать у творі.

Слухання Т. Ньютона «Зоряний корабель».

Вч. Що вам нагадує ця музика?

Вв. Космос

Вч. А яка ця музика за темпом? Швидка чи повільна?

Вв. Помірна

Вч. А ви помітили, що ці музичні інструменти у творі не схожі на ті, які ми звикли чути. А все тому, що таку музику створюють за допомогою електронних музичних інструментів, зокрема – синтезаторів.

Вч. *Синтезатор* – це клавішний електронний інструмент. Означає електронний тому, що працює від електроенергії.

Також у нього є багато різних функцій, наприклад можна легко змінювати тембр фортепіано, на будь-який інший інструмент. Зараз ми подивимося в чому особливість синтезатора. Уважно дивіться , а потім скажете, у чому ж його особливість.

Перегляд відеозапису «Особливість синтезатора».

Повторення питання.

Вч. У чому ж особливість синтезатора?

Вв. Може мати багато тембрів різних інструментів.

Вч. Правильно, саме за допомогою синтезатора і створюється космічна музика.

Руханка «А ти готовий?».

Вч. Діти, а чи знаєте скільки існує всього планет у тактиці?

Вв. Вісім.

Вч. Правильно, зараз я вам зачитаю вірш про вісім планет, а ви уважно слухайте, щоб потім перерахувати ці планети.

«Всі планети стали в ряд,
Починається парад!
Раз Меркурій мандрівник.
Два Венера, ясний лик.
Три - Земля вітає нас,
А чотири – красень Марс.
Пять - Юпітер ,Шість - Сатурн,
Сім – Уран, за ним Нептун!
Всі планети стали в ряд,

Починається парад».

Вч. Тож, давайте ще раз проговоримо і перерахуємо назви всіх планет.

Добре, сьогодні ми з вами були у космосі, були космонавтами. Але ми повертаємося до України, бо ми любимо нашу неньку, і тому зараз будемо співати українську пісню «Комарики-дударики».

Вправа «Маятник головою»

Головна стойка: стояти рівно і прямо, ноги вужче, ніж на відстані плечей, руки звисають вздовж тулуба.

На «раз» – опустити голову вниз, подивитися на ноги – вдих! Без зупинки відкинути голову догори, дивлячись угору – «два», вдих!

Знизу на «раз» – вдих! Рух догори – пасивний видих. Зверху на «два» – вдих! Рух донизу – пасивний видих. Видих відбувається посередині після кожного вдиху. Його не чути, його не можна затримувати, він абсолютно пасивний, про нього навіть не слід думати. Отже,

Опустити голову донизу – раз – вдих!

Підняти її догори – два – вдих!

Знову опустити – три – вдих!

Знову підняти догори – чотири – вдих!

Разом 4 вдихи – рухи. Після цього слід відпочити до 10 секунд і знову 4 вдихи – рухи.

Вивчення пісні «Комарики».

Вч: Показ пісні вчителем.

1. Розспівування – вправи на дихання, дикцію та артикуляцію.
2. Вивчення тексту пісні у метро-ритмі.
3. Спів пісні під акомпанемент.

5. Осмислення та систематизація знань.

Вч: Ви сьогодні дуже молодці, ви були справжніми космонавтами. А зараз пограємо у гру, що має назву «Справжній космонавт». Правила прості, я задаю вам питання, а ви мені відповідаєте.

Вч: З яким композитором ми познайомилися сьогодні, що написав твір про космос?

Вв. Томас Ньютон

Вч: А як називається його музичний твір?

Вв. «Зоряний корабель»

Вч: А який інструмент виконує цю музику?

Вв. Синтезатор

Вч: А в чому особливість синтезатора?

Вв. Може мати багато тембрів різних інструментів.

Вч: А скільки планет у космосі?

Вв. Вісім

Вч: А на якій планеті ми живемо?

Вв. Земля

6. Підсумки уроку.

Вч: Сьогодні ми були космонавтами, познайомилися з американським композитором Томасом Ньютоном, який створив музичний твір про космос «Зоряний корабель», та дізналися, що таку музику створюють за допомогою електронного клавішного інструмента – синтезатора. Ми завершимо нашу космічну подорож, і продовжимо вивчати музичні жанри в музиці.

Висновки до розділу 2

1. Нормативними документами в роботі вчителя є : Державний стандарт початкової освіти; Типова освітня програма для 1-2, 3-4 класів НУШ; Навчальна програма інтегрованого курсу «Мистецтво». Вибір вчителем методично доцільних методів, засобів, організаційних форм має відбуватися на засадах нормативних документів.

2. В контексті концептуальних завдань Нової української школи вчитель має усвідомлювати основні вимоги до сучасного уроку мистецтва у початкових класах і добирати і використовувати відповідні методичні підходи до їх дотримання.

ВИСНОВКИ

1. Сучасний етап реформування шкільної освіти передбачає суттєві зміни у змісті та організації освітнього процесу в новій українській школі. Це зумовлює перегляд традиційних методичних підходів до викладання шкільних дисциплін, зокрема, і інтегрованого курсу «Мистецтво». Методична підготовка вчителя в структурі його професіоналізму розглядається в сучасних умовах вагомим чинником реалізації провідних положень концепції НУШ в шкільну практику.

2. На основі аналізу науково-методичної літератури в дослідженні виокремлено провідні підходи в методиці викладання шкільних дисциплін, як-от : діяльнісний, діалогічний, особистісно зорієнтований, інтегрований, компетентнісний. Названі методичні підходи в освітньому процесі тісно взаємопов'язані між собою і забезпечують найбільш доцільний і методично виправданий вибір методів, форм і засобів навчання.

3. На основі аналізу дидактико-методичних засад викладання шкільних дисциплін у дослідженні методичний підхід до мистецької освіти учнів початкової школи розглядається у такому значенні : це професійна позиція (діяльність) вчителя з проектування та організації мистецько-пізнавальної діяльності учнів засобами методично доцільних форм, методів, засобів навчання задля досягнення обов'язкових освітніх результатів.

4. Знання вчителем вікових особливостей учнів молодшого шкільного віку є необхідною умовою для ефективного планування і проведення шкільного уроку з інтегрованого курсу «Мистецтво».

5. Пріоритетні методичні підходи до мистецької освіти учнів початкової школи (діяльнісний, діалогічний, особистісно зорієнтований, інтегрований, компетентнісний) ґрунтуються на засадах і вимогах нормативних документів, зокрема: Державного стандарту початкової освіти, Типової освітньої програми для 1-2, 3-4 класів НУШ та навчальної програми інтегрованого курсу «Мистецтво».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арістова Л. Методика музичного навчання та виховання: навч.-метод. посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 404 с.
2. Березюк О.С., Власенко О.М. Дидактика: теорія і практика: навчально-методичний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 212 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2008. 438 с.
4. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. Київ, 2010. с.44–59.
5. Бібік Н.М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
6. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі: теоретичні аспекти: дайджест*/ укл. О.В. Онопрієнко. Донецьк: Каштан, 2011. С. 23–30.
7. Бондар В.І. Дидактика: Київ: Либідь, 2005. 264 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред.В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001.1440 с.
9. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ: Каравела, 2012. 400 с.
10. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
11. Гаврілова Л. Г. Мультимедійні технології в мистецькій освіті: навч.-метод. посіб. для студ. пед. вишів. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2014. 228 с.
12. Гнезділова К.М., Касярум, Н. В. Варіативність уроку в сучасній школі: навч.посіб. Черкаси: ЧНУ, 2007. 115 с.

13. Державний стандарт початкової освіти школи. URL: <https://qps.ru/PJ8CF>
(дата звернення: 08.05.2019) веб-сайт.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text>
14. Енциклопедія Сучасної України / НАН України, НТШ.: ред.: Дзюба І.М., Жуковський А.І., Железня М.Г. Київ, 2018. 699 с.
15. Закон України «Про освіту»: <http://ru.osvita.ua/legislation/>
16. Джафарова О. С. Створення мультфільмів майбутніми вчителями початкової школи як аспект підготовки до художнього навчання молодших школярів. *Мистецтво та освіта*. 2019. №3 (93). С. 42–49.
17. Іванова В. Діагностика розвитку творчого мислення у дошкільному та молодшому шкільному віці. *Наука і освіта: наук.-практ. Журн. Півд.журн. Півд. наук. Центру АПН України*. 2010. № 2. С. 213–218.
18. Комаровська О. Мистецтво в новій українській школі: що змінилося? *Початкова освіта*. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. С.122–125.
19. Комаровська О. А., Просіна О.В. Мистецька освіта: вектори реформування. *Вісник НАПН України*, 2020, 2 (1). С.15–25.
20. Комаровська О.А., Миропольська Н.Є, Ничкало С.А. Оптимізація методичного забезпечення уроків мистецтва в загальноосвітній школі: Методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД , 2018. 88 с.
21. Кондратова Л. Г. Дистанційний курс «Методика викладання мистецтва в початковій школі на засадах НУШ» як засіб професійного саморозвитку вчителя мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2019. № 3. С. 50–53.
22. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах / за ред. Л. Масол та ін. *Директор школи*. № 4 (340), січень 2005.
23. Кузьмінський А.І., Омеляненко С.В. Технологія і техніка шкільного уроку: навчальний посібник. Київ : Знання, 2010. 335 с.
24. Кулагіна І. Ю. Вікова психологія (Розвиток дитини від народження до 17 років): навч. посіб. 4-е вид. Київ, 2005. 175 с.

25. Левченко І. В. Дидактичні засади багаторівневої фундаментальної методичної підготовки вчителів. Режим доступу: <http://mf.mgpu./main/content%5Cvestnik%5Cvestnik15%5C34.doc>
26. Луцинська О. Мільтиплікація як один із засобів впливу на свідомість та поведінку молодших школярів. *Гірська школа українських Карпат*. 2016. № 15. С.190–193.
27. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: навч. посіб. Хмельницький: ХМЦНП, 2013. 222 с.
28. Малафійк І. В. Дидактика : навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 397 с.
29. Макаренченко М. Г. Структура методичної підготовки майбутніх учителів математики на основі вивчення їхнього суб'єктного досвіду. Режим доступу:
<http://209.85.129.132/search?q=cache:kKJKQ3RZInIJ:ftp://lib.herzen.s>
30. Масол Л. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу». Київ: Генеза, 2020. 160 с.
31. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів. Харків: Веста: «Ранок», 2006. 256 с.
32. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
33. Мистецтво. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи. (Авт. Л.М.Масол, О.В. Гайдамака, Н.В.Очеретяна, О.М.Дмитренко). Київ, 2012.
34. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посібник. 3-є видання, доповнене. Київ, 2001. 608 с.
35. Немов Р. С. Психологія. Київ: Гуманітар. вид. Центр ВЛАДОС, 2006. 606 с.
36. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018.160 с.

37. Овчаренко Н.А. Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: теорія та методологія: монографія. Кривий ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2014. 400 с.
- 38.Олексюк О.М. Музична педагогіка : навч. посібник. Київ : Київський університет ім.. Б. Грінченка, 2013. 248 с.
- 39.Олексюк О.М. Методика викладання гри на народних інструментах: навч. посібник. Київ : ДАККіМ, 2004. 135 с.
- 40.Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібник (для студ. вищих навч. закл.) Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
- 41.Педагогіка : навч. посібник / за ред. А.М. Алексюка. Київ: Вища школа, 1985. 295 с.
42. Ракітянська Л. М. Наукові підходи як теоретико-методологічне підґрунтя педагогічних досліджень. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки / редкол.: В. Ф. Черкасов [та ін.]. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. Вип. 163. С. 124–129.
- 43.Ракітянська Л. М. Методична творчість вчителя-музиканта. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 16. Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / редкол.: Н. В. Гузій та ін. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 24 (34). С.19–22.
44. Ракітянська Л. М. Нормативне забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті завдань Нової української школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Теорія і методика мистецької освіти. Київ, 2019. Вип. 27. С. 51– 56.
45. Ракітянська Л. М. Першочерговість завдань музичної освіти учнів початкової школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського*. Педагогічні науки: зб. наук. праць / за ред. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ ім. В. О.Сухомлинського, 2016. № 2 (53), С.134–138.
46. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : навчальна книга-Богдан, 2011. 640 с.

47. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
48. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посібник. Київ : Академаідав, 2005. 360 с.
49. Словник термінів і понять сучасної освіти. Суми, 2020.194 с.
50. Сисоєва С.О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник. Рівне : Волинські береги, 2013. 360 с.
51. Типова освітня програма для 1-2 класів НУШ (Шиян Р. Б.): <https://www.slideshare.net/School-10/typosprog-s-hyian>
52. Типова освітня програма для 3-4 класів НУШ (Шиян Р.Б.):<https://idea-teacher.com.ua/e-lib/navchalno-metodychni-posibnyky/pedagogichnym-praczivnykam/tyrova-osvitnya-programa-dlya-3-4-klasiv-nush-shyiana-r-b/>
53. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Тернопіль: навч. книга – Богдан, 2004. 190 с.
54. Ягупов В.В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ, 2003. 246 с.